

Олександра Ковальова

ДЕМОНИ МІСТ

Переклади з німецької

Харків «Майдан» 2016

УДК 82-1
ББК 84(4Укр)
К 56

Художнє оформлення
В. А. Носаня

Ковальова О. П.

К 56 Демони міст: Переклади з німецької / О. П. Ковальова. – Х.: Майдан, 2016. – 114 с.
ISBN 978-966-372-641-0.

Трагічні мотиви німецьких поетів-експресіоністів дуже близькі нам сьогодні, хоча нас відділяє від них добра сотня літ. Більшість із цих авторів прожила надто коротке життя, котре обірвала війна, але їхні пророчі пісні, їхній біль, сила їхньої поезії не загубилися у вирі часу, вони вражають нашу уяву, наповнюють наші серця скорботою та гнівом, поглиблюють наш біль.

УДК 82-1
ББК 84(4Укр)

ВІДЛУННЯ ПОЕТИЧНИХ ПРОРОЦТВ

Значення поезії експресіоністів для німецької літератури важко переоцінити. Ця поезія якісно інша, ніж поезія 19-го століття, яка орієнтувалася передусім на ідеалізацію світу, особливо поезія романтичного спрямування. Нове покоління поетів на новому зламі століть у час посилення відчуття знелюднення, жорстокості, проникнення бруталного духу імперіалізму в усі куточки життя знаходиться в опозиції до навколишнього світу. У їхніх творах відбилася глибока світоглядна криза, викликана наслідками індустріалізації, що вела до знедуховлення людини, перетворення її на машину, що невпинно і послідовно автоматизувала усю людську самодіяльність. Експресіоністи першими в мистецтві виступили як пророки, котрі своїми поетичними візіями хотіли захистити людей від страшного лиха війни, котра насувалася зусібіч. Однак не всі хотіли та могли розуміти і бачити їхні віщі знаки та пророцтва.

Мабуть, було б певним перебільшенням говорити про єдиний експресіоністський стиль. Вони надто різні, ці поети-пророки, їм властиве велике розмаїття тем, художніх форм, мовних засобів вираження. Але чітко і виразно проступає те, що їх об'єднує: трагізм світовідчуття, гуманістичне

ствердження цінності людського життя, глибоке прозріння ясновидців. Багатьох із них об'єднує і спільна тематика: божевілля, смерть, війна, розпад як усього світу, так і окремої людської свідомості. Провідну роль відіграє також тема великого міста, котре вороже людині, котре її нищить.

Першими виразниками естетичної платформи німецького експресіонізму були часописи «Der Sturm» («Буря»), 1910–1932, «Die Aktion» («Дія»), 1911–1932.

Найстаріша в цьому ряду поетів – Ельза Ласкер-Шюлер, для багатьох молодших сучасників її образна, напружена, містично загадкова поезія була взірцем поетичної майстерності та глибини. Саме її вірш «Кінець світу» багато німецьких літературознавців вважають проголошенням початку епохи експресіонізму.

Одним із центральних мотивів творчості багатьох авторів тієї трагічної епохи був мотив великого міста, особливо яскраве вираження він віднайшов у поезії Георг'а Гайма. Невипадково саме за назвою вірша Георг'а Гайма названо цю книгу перекладів німецьких поетів-експресіоністів українською мовою.

Один із найулюбленіших німецьких поетів цього ряду – Георг Тракль, творчість якого сформувалася під впливом Бодлера, Ленау, Гоффманстала, в його віршах відчувається як дух нового часу, так і глибока спорідненість із класичною традицією.

Важливу роль у творчості німецьких експресіоністів відіграє також схильність до естетики потворного, бо цією потворністю перейнятий світ, що накочується зусібіч на вразливу поетичну душу. Особливо помітне звернення до естетики потворного в творчості Готтфріда Бенна.

Вони лишили різний за обсягом спадок, бо надто рано обірвалося життя більшості із них, але їхнє пророче слово від того не стало слабшим, воно особливо актуальне для нас, українців, кому судилося пережити жахіття війни в новітній час. Голос поетів-пророків попереджає: хижаки з чорною кров'ю не зменшили свої апетити, не приглушили свої захланні амбіції, свої наміри знову й знову ділити цей багатостраждальний світ. Люди не повинні втрачати пильність, люди мають чути пророчі голоси поетів.

Олександра Ковальова

Else Lasker-Schüler

(1869–1945)

Weltende

Es ist ein Weinen in der Welt,
Als ob der liebe Gott gestorben wär,
Und der bleierne Schatten, der niederfällt,
Lastet grabesschwer.

Komm, wir wollen uns näher verbergen.
Das Leben liegt in aller Herzen
Wie in Särgen.

Du! wir wollen uns tief küssen
Es pocht eine Sehnsucht an die Welt,
An der wir sterben müssen.

Ельза Ласкер-Шюлер

(1869–1945)

Кінець світу

У світі всюди плач стоїть,
Немовби любий наш Господь помер,
І тїнь свинцева пада, і все гнітить,
Скрізь смерть тепер.

Ходи, сховатися ми повинні...
Життя у кожного у серці,
Як в домовині.

Ти! В поцілунок нам шал укласти –
Це якась туга гупає в світ,
Нам від неї пропасти.

Wir beide

Der Abend weht Sehnen aus Blütensüße,
und auf den Bergen brennt wie Silberdiamant der Reif,
und Engelsköpfen gucken überm Himmelsstreif,
und wir beide sind im Paradiese.

Und uns gehört das ganze bunte Leben,
das blaue große Bilderbuch mit Sternen!
Mit Wolkentieren, die sich jagen in den Fernen,
und hei! Die Kreiselwinde, die uns drehn und heben!

Der liebe Gott träumt seinen Kindertraum
Vom Paradies – von seinen zwei Gespielen,
und große Blumen sehn uns an von Dornenstielen...
Die düstre Erde hing noch grün am Baum.

Ми обоє

Вечір млість солодку навіває з квітів,
Снігу діаманти на вершечках гір,
Янголи на обрії – голівками до зір,
А ми в раю з тобою, ми цього раю діти.

І це життя барвисте – воно твоє й моє,
І ця барвиста книга з великими зірками!
Біжать хмарки-звірята, вони чогось шукають.
Небесний вихор крутить нас, спочинку не дає.

Бог сон ще додивляється про мене і про тебе,
Про рай, де ми товариші його дитячих літ,
Великі квіти дивляться на нас з колючих стебел...
Земля висить на дереві, іще зелений плід.

Gott hör...

Um meine Augen zieht die Nacht sich
Wie ein Ring zusammen.
Mein Puls verwandte das Blut in Flammen
Und doch war alles grau und kalt um mich.

O Gott, und bei lebendigem Tage
träum ich vom Tod.
Im Wasser trink ich ihn und würge ihn im Brot.
Für meine Traurigkeit gibt
es kein Maß auf deiner Waage.

Gott hör...In deiner blauen Lieblingsfarbe
sang ich das Lied von deines Himmels Dach –
und weckte doch in deinem
ewigen Hauche nicht den Tag.
Mein Herz schämt sich vor dir
fast seiner tauben Narbe.

Wo ende ich? – O Gott! Denn in die Sterne,
auch in den Mond sah ich, in alle deiner Früchte Tal.
Der rote Wein wird schon in seiner Beere schal...
Und überall – die Bitternis – in jedem Kerne.

О Боже, почуй мене

Навколо віч моїх лаштує ніч
Важку й тісну обручку.
І кров звогнив мій пульс так рвучко.
Одначе сіро й зимно було мені.

О Боже, в дні живім забракло віри,
А в думках смерть.
Із чаші п'ю її, аж повна вщерть.
Така печаль на терезах твоїх не має міри.

О Боже, почуй мене... В твоїй блакиті ранній
Я пісню заспівала про блакитний небозвід, –
У вічнім подиху твоєму не збудився день новий,
І серцю ледь не сором
за рубець на свіжій рані.

Де я скінчу? – О Господи! До кожної зорі,
До місяця, в діл, де ростуть плоди, я заглядаю.
У винних ягодах уже смаку немає...
Гіркота в кожному зерні, повсюди, скрізь.

Die Verscheuchte

Es ist der Tag im Nebel völlig eingehüllt,
entseelt begegnen alle Welten sich –
kaum hingezeichnet wir auf einem Schattenbild.

Wie lange war kein Herz zu meinem mild...
Die Welt erkaltete, der Mensch verblich.
– Komm, bete mit mir – denn Gott tröstet mich.

Wo weilt der Odem, der aus meinem Leben wich?
Ich streife heimatlos zusammen mit dem Wild
durch bleiche Zeiten träumend – ja, ich liebe dich...

Wo soll ich hin, wenn kalt der Nordstorm brüllt?
Die scheuen Tiere aus der Landschaft wagen sich
und ich vor deine Tür, ein Bündel Wegerich.

Bald haben Tränen alle Himmel weggespült,
an deren Kelchen Dichter ihren Durst gestillt –
auch du und ich.

Відлякана

Сьогодні день увесь загорнутий в туман,
Бездушно зустрічаються світи –
Все ледь позначене, мов силуету контур.

Як довго моє серце не горнулось ні до кого...
Світ охолов, і всяк з людей затих.
– Бог втішить нас, молімось, – я і ти.

Той дух мого життя, де він застиг?
Бездомно я кружляю в дикім колі.
Сновидою крізь бляклий час – тобі світить...

Куди мені, як студенить північний зимний ураган?
Лякливі звірі в краєвид іще десь зважаться вrostи.
Біля твоїх дверей я буду подорожником цвісти.

Сльозами вимитий порожній неба дзбан,
Поети вгамували спрагу зі святих небесних бань,
Також я й ти.

Mein blaues Klavier

Ich habe zu Hause ein blaues Klavier
Und kenne doch keine Note.

Es steht im Dunkel der Kellertür,
Seitdem die Welt verrohete.

Es spielen Sternenhände vier
– Die Mondfrau sang im Boote –
Nun tanzen die Ratten im Geklirr.

Zerbrochen ist die Klaviatur...
Ich beweine die blaue Tote.

Ach liebe Engel öffnet mir
– Ich aß vom bitteren Brote –
Mir lebend schon die Himmelstür –
Auch wider dem Verbote.

Моє блакитне фортеп'яно

У домі моїм фортеп'яна блакить,
Я жодної ноти не знаю.

В темнім підвалі диво стоїть,
А світ здичавів до краю.

І грають зірки у чотири руки.
– В човні місяцівна співає –
Під спів витанцьовують пацюки.

Розтроволено клавіші і блакить
Загинула. Я ридаю.

О, янголи, їла я хліб гіркий.
– Хоча я ще й не вмираю –
Попри заборони припис чіткий –
Відчиніть мені браму до раю.

Ein alter Tibetteppich

Deine Seele, die die meine liebet,
Ist verwirkt mit ihr im Teppichtibet.

Strahl in Strahl, verliebte Farben,
Sterne, die sich himmellang umwarben.

Unsere Füße ruhen auf der Kostbarkeit,
Maschentausendabertausendweit.

Süßer Lamasohn auf Moschuspflenzentron,
Wie lange küsst dein Mund den meinen wohl
Und Wang die Wange buntgeknüpfte Zeiten schon?

Старий тибетський килим

Твоя душа, що так мою кохає,
В тибетським килимі із нею потопає.

Два промені в коханні кольорів,
Дві зірки, що побралися вгорі.

Які скарби лежать в нас біля ніг,
Ці петель тисячі тобі й мені.

Ти – Лами син, у тебе з квітів трон.
Чи наші губи звів надовго цей полон?!
Чи до щоки щока – лише барвистий сон?

Heimlich zur Nacht

Ich habe dich gewählt
Unter allen Sternen.

Und bin wach – eine lauschende Blume
Im summenden Laub.

Unsere Lippen wollen Honig bereiten,
Unsere schimmernden Nächte sind aufgeblüht.

An dem seligen Glanz deines Leibes
Zündet mein Herz seine Himmel an –

Alle meine Träume hängen an deinem Golde,
Ich habe dich gewählt unter allen Sternen.

Потай до ночі

Я вибрала тебе
Поміж усіх зірок.

Я пильную, я – квітка, що вслухається
В гудіння гілля.

Наші губи хочуть принести мед,
Наші мерехтливі ночі розквітли.

У блаженному блисківі твого тіла
Моє серце запалює своє небо –

Усі мої сни висять на твоєму золоті,
Я вибрала тебе поміж усіх зірок.

Versöhnung

Es wird ein großer Stern in meinen Schoß fallen
Wir wollen wachen die Nacht,

In den Sprachen beten,
Die wie Harfen eingeschnitten sind.

Wir wollen uns versöhnen die Nacht
– So viel Gott strömt über.

Kinder sind unsere Herzen,
Die möchten ruhen müdesüß.

Und unsere Lippen wollen sich küssen,
Was zagst du?

Grenzt nicht mein Herz an deins –
Immer färbt dein Blut meine Wangen rot.

Wir wollen uns versöhnen die Nacht,
Wenn wir uns herzen, sterben wir nicht.

Es wird ein großer Stern in meinen Schoß fallen.

Примирення

Мені у пелену впаде велика зірка...
Нам треба пильнувати цілу ніч,

Молитись мовами,
Подібними до арф.

Ми хочем помиритися в цю ніч,
Тут стільки Бога ллється через вінця.

Серця наші подібні до дітей,
Солодка втома їх звалила з ніг.

І наші губи хочуть цілуватись,
Чом зволікаєш ти?

Як моє серце не межує із твоїм –
Фарбує кров твоя червоним мої щоки.

Ми хочем помиритися в цю ніч,
Доки ми любимося, ми не помремо.

У пелену мені впаде велика зірка...

August Stramm

(1874–1915)

Untreu

Dein Lächeln weint in meiner Brust
Die glutverbissnen Lippen eisen
Im Atem wittert Laubwelk!
Dein Blick versargt
Und
Hastet polternd Worte drauf.
Vergessen
Bröckeln nach die Hände!
Frei
Buhlt dein Kleidsaum
Schlenkrig
Drüber rüber!

Август Штрамм

(1874–1915)

Невірниця

Твій сміх ридає у моїх грудях
Крижаніють спечені злобою губи
У подиху чути як в'яне листя!
Твій погляд зник у могилі
І
Поспішно жбурляє на все це слова.
Забути
Услід заламуєш руки!
Вільно
Блудить твоя лиштва
По стегнах
Вище і вище!

Patrouille

Die Steine feinden
Fenster grinst Verrat
Äste würgen
berge Sträucher blättern raschlig
gellen
Tod.

Патруль

Камені почужіли
Із вікон шкірять зуби зрада
Гілля душить
Рятівні кущі шелестять
Викрикують
Смерть.

Erinnerung

Welten schweigen aus mir raus
Welten Welten
Schwarz und fahl und licht!
Licht im Licht!
Glühen Flackern Lodern
Weben Schweben Leben
Nahen Schreiten
Schreiten
All die weh verklungenen Wünsche
All die harb zerrungenen Tränen
All die barsch verlachten Ängste
All die kalt erstickten Gluten
Durch den Siedstrom meines Blutes
Durch das Brennen meiner Sehnen
Durch die Lohe der Gedanken
Stürmen stürmen
Bogen bahnen
Regen wegen
Dir
Den Weg
Den Weg
Den Weg
Zu mir!
Dir
Den Weg
Den ichumbrausten
Dir

Спогад

Світи мовчать із мене
Світи світів
Чорні і бляклі й світлі!
Світло в світлі!
Горіти палати палахкотить
Ткати ширяти жити
Ближчати кроками
Крокувати
Усі з болем відлунали бажання
Усі гірко розсіяні сльози
Усі грубо висміяні страхи
Усе кригою скуте полум'я
Крізь киплячий потік моєї крові
Крізь горіння моїх жил
Крізь палання думок
Штурмувати штурмувати
Напинати тятіву
Через дощі
Тобі
Шлях
Шлях
Шлях
До мене!
Тобі
Шлях
Що вирує навкруг мене
Тобі

Den Weg
Den duumträumten
Dir
Den Weg
Den flammzerrissenen
Dir
Den Weg
Den unbegangenen
Nie
Gefundenen Weg
Zu
Mir!

Шлях
Що огортає тебе мріями
Шлях
Що розриває полум'я
Тобі
Шлях
Не протоптаний
Ніколи
Не віднайдений шлях
До
Мене!

Paul Zech

(1881–1946)

Kleine Passion

Der Abend floss wie schwerer Purpurwein
Ins Land hinaus, das wie ein Armebreiten
Weit aufgetan war. Duft und Stillesein
Lag auf den Straßen, und die Zärtlichkeiten

Der wachen Brise gingen wie ein Saitenspiel
Eratmend auf. Wir schritten armverschlungen
Zu Tal und bauten uns ein fromm Asyl
In schönverschwiegne Waldesdämmerungen.

Und Wünsche kamen leise wie auf Zeh'n;
Bis aus der Nacht mit ihren Sternensaatn,
Ein Wille wuchs zu ungeheuren Taten.

Und durch den Flor süßhingeschluchzter Tränen
Sahn wir, wie Silberkugeln auf Fontänen,
Ein fremdes Schicksal auf- und niedergeh'n.

Die fremden Länder, die ich sah in jenen Jahren,
Als jede Reise Ausfahrt war und Wiederkehr:
Ich muss sie wohl mit einem anderen Gefühl erfahren
Und aufgenommen haben, denn sie sind nicht mehr

Die riesige Erscheinung, der man lange
Nachsann und immer rühmend davon sprach.
Jetzt nimmt man sie wie einen Mantel von der Stange
Und hüllt sich darin ein, mit allem, was zerbrach.

Пауль Цех

(1881–1946)

Мале страждання

Вином червоним важко вечір ливсь
На тихий край, що розпростер обійми
У затишку, в розкоші, як колись,
Зливався ніжно з цілим світом білим.

Там свіжий бриз на тихих струнах ніжно грав.
Ми йшли й довірливо сплітали руки.
Нас прихисток в долині привітав
І сутінки взяли нас на поруки.

Бажання, мов навшпиньках, йшли поволі.
Стояла ніч, усіяна зірками.
До дій величних думка закликала.

Крізь сліз завісу, що так млосно тала,
Ми в срібних видивлялися фонтанах,
Як сходять і заходять людські долі.

Чужі краї, що їх я в ті часи відвідав,
Як знав від'їзду сум і радість прибуття.
Тих давніх почуттів немає більше й сліду.
Я б мав сховати їх в душі. Якби ж знатя!

Яву величну, що її ти маєш
Ще довго згадувать, сурмить хвалу,
Тепер, мов одяг з вішалки, знімаєш
Й закутуєшся, мов у тлін чи млу.

Wer auf der Flucht ist, so wie wir, belastet
Mit schrecklichen Gesichtern, einem Schrei im Ohr,
Der nie verhallt, wer so von Haus zu Haus sich tastet

Nach einem Loch, wo man sich endlich bergen kann,
Der kommt zuletzt sich selber schon so vor,
Als sähe man von weitem ihm den Aussatz an.

Хто біженець, як ми, тому в тягар
Все бачене і чує, крик і біль,
Що не стиха, і шлях його ляга

Із дому в дім, скрізь прихистку шука.
Та вже давно здається сам собі
Проказою, що всіх навкруг ляка.

Ernst Stadler

(1883–1914)

Anrede

Ich bin nur Flamme, Durst und Schrei und Brand.
Durch meiner Seele enge Mulden schießt die Zeit
Wie dunkles Wasser, heftig, rasch und unerkant.
Auf meinem Leibe brennt das Mal: Vergänglichkeit.

Du aber bist der Spiegel, über dessen Rund
Die großen Bäche alles Lebens geh'n.
Und hinter dessen quellend gold'nem Grund
Die toten Dinge schimmernd aufersteh'n.

Mein Bestes glüht und lischt – ein irrer Stern,
Der in den Abgrund blauer Sommernächte fällt –
Doch deiner Tage Bild ist hoch und fern,
Ewiges Zeichen, schützend um dein Schicksal hergestellt.

Ернст Штадлер

(1883–1914)

Звернення

Я лиш вогонь, пожежа, спрага й крик.
Крізь виярки вузькі душі стріляє час,
Незвіданий, стрімкий шумить потік,
На тілі родимку – минущість – познача.

Ти – люстро, в круглій глибині
Якого джерело життя кипить.
Де набуха на золотому дні
Все те відмерле, що воскресне вмиць.

Моя душа займається й згаса
В безодні ночі відблиском зорі.
А образ днів твоїх – то велич і краса.
Знак вічності, твоєї долі віщий оберіг.

Fahrt über die Kölner Rheinbrücke bei Nacht

Der Schnellzug tastet sich
und stößt die Dunkelheit entlang.
Kein Stern will vor. Die ganze Welt ist nur ein enger,
nachtumschienter Minengang,
Darein zuweilen Förderstellen
blauen Lichtes jähe Horizonte reißen: Feuerkreis
Von Kugellampen, Dächern, Schloten,
dampfend, strömend ... nur sekundenweis ...
Und wieder alles schwarz.
Als führen wir ins Eingeweid der Nacht zur Schicht. Nun
taumeln Lichter her... verirrt, trostlos vereinsamt...
mehr ... und sammeln sich ... und werden dicht.
Gerippe grauer Häuserfronten liegen bloß,
im Zwielight bleichend, tot –
etwas muß kommen ... o, ich fühl es schwer
Im Hirn. Eine Beklemmung singt im Blut.
Dann dröhnt der Boden plötzlich wie ein Meer:
Wir fliegen, aufgehoben,
königlich durch nachtentrissne Luft, hoch überm Strom.
O Biegung der Millionen Lichter, stumme Wacht,
Vor deren blitzender Parade
schwer die Wasser abwärts rollen.
Endloses Spalier, zum Gruß gestellt bei Nacht!
Wie Fackeln stürmend! Freudiges!
Salut von Schiffen über blauer See! Bestirntes Fest!
Wimmelnd, mit hellen Augen hingedrängt!

Bis wo die Stadt
mit letzten Häusern ihren Gast entläßt.
Und dann die langen Einsamkeiten. Nackte Ufer.
Stille. Nacht. Besinnung. Einkehr. Kommunion.
Und Glut und Drang
Zum Letzten, Segnenden. Zum Zeugungsfest.
Zur Wollust. Zum Gebet. Zum Meer.
Zum Untergang.

Останній міста дім,
Останній гість іде й вже не верта.
Затого безкінечна самота. Безлюдні береги.
Ніч. Тиша. Хтось замислився, отямивсь, причастивсь.
Вогонь і шквал, і туга, і злиття
З останнім, із благословенним. Це зачаття ціль свята.
Це хіть. Молитва. Море.
Небуття.

Form ist Wollust

Form und Riegel mußten erst zerspringen,
Welt durch aufgeschlossene Röhren dringen:
Form ist Wollust, Friede, himmlisches Genügen,
Doch mich reißt es, Ackerschollen umzupflügen.
Form will mich verschnüren und verengen,
Doch ich will mein Sein in alle W'eiten drängen –
Form ist klare Härte ohn' Erbarmen,
Doch mich treibt es zu den Dumpfen, zu den Armen,
Und in grenzenlosem Michverschenken
Will mich Leben mit Erfüllung tränken.

Форма – це насолода

Форму й рамку треба поламати,
Щоб світ зміг в усі шпарки прорватись:
Форма – просто хіть. Це мир, небесна радість.
Я ж за те, щоб все переорати.
Форма мене хоче притіснити,
Я б волів усі світи, як є, змістити –
Форма – твердість, чиста і нещадна.
Я ж завжди хилюсь до бідних і нещасних.
Навсібіч себе я роздарую,
Все здійснию, нічого не змарную.

Gottfried Benn

(1886–1956)

Einsamer Nie –

Einsamer nie als im August:
Erfüllungsstunde – im Gelände
Die roten und die goldenen Brände
Doch wo ist deiner Gärten Lust?

Die Seen hell, die Himmel weich,
Die Äcker rein und glänzen leise,
Doch wo sind Sieg und Siegsbeweise
Aus dem von dir vertretenen Reich?

Wo alles sich durch Glück beweist
Und tauscht den Blick und tauscht die Ringe
Im Weingeruch, im Rausch der Dinge –
Dienst du dem Gegenglück – dem Geist.

Ґотфрід Бенн

(1886–1956)

Безмежна самота

Безмежна в серпні самота:
Час звершення всього на світі.
Час в щирім золоті горіти,
А в чім твоїх садів мета?

Блакить м'яка, прозорий став,
Ясні і чисті перелого.
А де ж трофеї перемоги
З тих царств, які ти розтоптав?

Там кожен щастя смак пізнав,
Обручок та очей єднання.
Вино, хміль – чисте раювання.
Ти ж – духу раб, нещастя знак.

O Nacht –:

O Nacht! Ich nahm schon Kokain,
und Blutverteilung ist im Gange,
das Haar wird grau, die Jahre fliehn,
ich muß, ich muß im Überschwange
noch einmal vorm Vergängnis blühh.

O Nacht! Ich will ja nicht so viel,
ein kleines Stück Zusammenballung,
ein Abendnebel, eine Wallung
von Raumverdrang, von Ichgefühl.

Tastkörperchen, Rotzellensaum,
ein Hin und Her und mit Gerüchen,
zerfetzt von Worte-Wolkenbrüchen –:
zu tief im Hirn, zu schmal im Traum.

Die Steine flügel an die Erde,
nach kleinen Schatten schnappt der Fisch,
nur tückisch durch das Ding-Gewerde
taumelt der Schädel-Flederwisch.

O Nacht! Ich mag Dich kaum bemühh!
Ein kleines Stück nur, eine Spange
von Ichgefühl – im Überschwange
Noch einmal vorm Vergängnis blühh!

Ця ніч –:

Ця ніч! Я кокаїн прийняв,
І зашуміла кров у жилах,
Чуб сивіє, а час мина,
Я кайф повинен пережити
Й ще розцвісти на схилі дня.

Ця ніч! Прошу я у небес
Всього ніщо – світів стискання,
Туман вечірній, розсування
Просторів, відчуття себе.

Прошита щупальцями ніч.
Повсюду запахів снування,
Уривки слів і хмари рвані –:
Не в мозку тісно, уві сні.

Метеорит землі торкнувся,
Собі шукає риба тінь.
Й поміж усіх хитросплетінь
Ще й череп на мітлі хитнувся.

О, ніч! Могла б так легко ти
Хлюпнути сили в мої жили,
Щоб кайф зумів я пережити,
Перед загином розцвісти.

O Nacht, o leih mir Stirn und Haar,
verfließ dich um das Tag-verblühte!
sei, die mich aus der Nervenmythe
Zu Kelch und Krone heimgebar.

O still! Ich spüre kleines Rammeln:
Es sternt mich an – es ist kein Spott
Gesicht, ich: mich, einsamen Gott,
sich groß um einen Donner sammeln.

Волосся і чоло позич,
Зів'ялому довірся квіту!
Із небуття, із нетрів міту
До крони й келиха поклич.

О, тишо! Ось єднання плоті
Під зорями – ні, це не глум –:
Бог розділив мій тихий сум,
Шукаймо в громові оплоту.

Astern

Astern – schwälende Tage,
Alte Beschwörung, Bann,
Die Götter halten die Waage
Eine zögernde Stunde an.

Noch einmal die goldenen Herden
Der Himmel, das Licht, der Flor,
Was brütet das alte Werden
Unter den sterbenden Flügeln vor?

Noch einmal das Ersehnte,
Den Rausch, den Rosen Du –
Der Sommer stand und lehnte
Und sah den Schwalben zu.

Noch einmal ein Vermuten,
Wo längst Gewissheit wacht:
Die Schwalben streifen die Fluten
Und trinken Fahrt und Nacht.

Айстри

Айстри – дні дотлівають,
Закляття старе висить,
Боги терези тримають
Одну неквапливу мить.

Зграй золотих ширяння
Де світлий неба огром.
Що вічності проминання
Нам висидить під крилом?

Мрію ще раз вловити
В троянди між пелюсток –
Десь тихо стояло літо
Й дивилось на ластівок.

Здогаду віщий вимір.
Вся мудрість його в знанні:
Летять ластівки у вирій,
Спивають в польоті ніч.

Reisen

Meinen Sie Zürich zum Beispiel
Sei eine tiefere Stadt,
Wo man Wunder und Weihen
Immer als Inhalt hat?

Meinen Sie aus Habana,
Weiß und hibikusrot,
Bräuche das ewige Manna
Für ihre Wüstennot?

Bahnhofsstraßen und Rueen,
Boulewards, Lidos, Laan –
Selbst auf den Fifth Avenueen
Fällt Sie die Leere an.

Ach, vergeblich das Fahren!
Spät erst erfahren Sie sich:
Bleiben und stille bewahren
Das sich umgrenzende Ich.

Подорожі

Цюріх, скажімо, взяти.
Де більша є глибина?
Зміст тут – диво і свято.
Інших ніхто не зна.

Гадаєте, що з Гавани
Біло-червоний дух
Посипле вам вічну манну
В пустельну вашу нужду?

З вокзалів шляхи нап'ято:
Лідо ось, Лаан озвавсь.
Десь на Авеню на П'ятій
Пустеля поглине вас.

Їздити – марна справа.
Колись це дійде й до вас.
Лишатись і тишу править –
Себе зберегти і час.

Schöne Jugend

Der Mund eines Mädchens, das lange im Schilf gelegen
hatte,

sah so angeknabbert aus.

Als man die Brust aufbrach, war die Speiseröhre so
löcherig.

Schließlich in einer Laube unter dem Zwerchfell
fand man ein Nest von jungen Ratten.

Ein kleines Schwesterchen lag tot.

Die ändern lebten von Leber und Niere,
tranken das kalte Blut und hatten
hier eine schöne Jugend verlebt.

Und schön und schnell kam auch ihr Tod:

Man warf sie allesamt ins Wasser.

Ach, wie die kleinen Schnauzen quietschten!

Прекрасна юність

Дівочі уста, що довго пролежали в очереті,
Були геть обгризені.
А як оголилися груди, то був стравохід у дірках.
Насамкінець у листі, під діафрагмою
Знайшлося гніздо молодих пацюків.
Маленька сестричка здохла,
А інші доїдали печінку та нирку,
Співали холодну кров і пережили
Тут прекрасну юність.
Одначе і їхня смерть настала швидко і була
прекрасною.
Їх усіх вкупі кинули у воду.
Ах, як пищала вся ця малеча!

Kleine Aster

Ein ersoffener Bierfahrer wurde auf den Tisch gestemmt.
Irgendeiner hatte ihm eine dunkelhellila Aster
zwischen die Zähne geklemmt.
Als ich von der Brust aus
unter der Haut
mit einem langen Messer
Zunge und Gaumen herauschnitt,
muß ich sie angestoßen haben, denn sie glitt
in das nebenliegende Gehirn.
Ich packte sie ihm in die Brusthöhle
zwischen die Holzwolle,
als man zunähte.
Trinke dich satt in deiner Vase!
Ruhe sanft,
kleine Aster!

Маленька айстра

П'яного доставщика пива притисли до столу.
Хтось заклинив йому поміж зубів
Темносітлолілову айстру.
Коли я збоку грудей
Попід шкірою
Вирівав довгим ножом
Язик і піднебіння,
Я мусив її проштовхувати, бо вона зіслизнула
В суміжний мозок.
Я запхав квітку в порожнину грудей
Поміж нитками,
Як його зашивали.
Упивайся у своїй вазі!
Ніжного спокою тобі,
Маленька айстро!

Georg Heym

(1887–1912)

Die Gefangenen

Sie trampeln um den Hof im engen Kreis.
Ihr Blick schweift hin und her im kahlen Raum.
Er sucht nach einem Feld, nach einem Baum,
Und prallt zurück von kahler Mauern Weiß.

Wie in den Mühlen dreht der Rädergang,
So dreht sich ihrer Schritte schwarze Spur.
Und wie ein Schädel mit der Mönchstonsur,
So liegt des Hofes Mitte kahl und blank.

Es regnet dünn auf ihren kurzen Rock.
Sie schau'n betrübt die graue Wand empor,
Wo kleine Fenster sind, mit Kasten vor,
Wie schwarze Waben in dem Bienenstock.

Man treibt sie ein, wie Schafe zu der Schur.
Die grauen Rücken drängen in den Stall.
Und klappernd schallt heraus der Widerhall
Der Holzpantoffeln auf dem Treppenflur.

Полонені

Тупцюються по колу у дворі,
Снується погляд поміж голих стін,
Поля шукає, зарослі густі,
Відбитий білим муром угорі.

Немов коліс млинових впертий хід
Внизу, де голий двір після дощів,
Як череп із тонзурою, блищить,
Щось пише їхніх кроків чорний слід.

Дощ накрапа на куці піджаки.
Похмуρο вгору зводиться стіна,
Де ящики край кожного вікна:
У вуликах так виснуть стільники.

Немов овець на стрижку хтось заґріб, –
Зникають сірі спини у хліві.
Гримлять ще довго відгуки живі,
Пантофель дерев'яних передріб.

Ophelia

1.

Im Haar ein Nest von jungen Wasserratten,
Und die beringten Hände auf der Flut
Wie Flossen, also treibt sie durch den Schatten
Des großen Urwalds, der im Wasser ruht.

Die letzte Sonne, die im Dunkel irrt,
Versenkt sich tief in ihres Hirnes Schrein.
Warum sie starb? Warum sie so allein
Im Wasser treibt, das Farn und Kraut verwirrt?

Im dichten Röhricht steht der Wind. Er scheucht
Wie eine Hand die Fledermäuse auf.
Mit dunklem Fittich, von dem Wasser feucht
Stehn sie wie Rauch im dunklen Wasserlauf,

Wie Nachtgewölk. Ein langer, weißer Aal
Schlüpft über ihre Brust. Ein Glühwurm scheint
Auf ihrer Stirn. Und eine Weide weint
Das Laub auf sie und ihre stumme Qual.

2.

Korn. Saaten. Und des Mittags roter Schweiß.
Der Felder gelbe Winde schlafen still.
Sie kommt, ein Vogel, der entschlafen will.
Der Schwäne Fittich überdacht sie weiß.

Офелія

1.

Гніздо в косі, пацючий слід на тілі.
У персях руки, спущені в потік,
Немов плавці. Вона пливе крізь тіні,
Як у підводнім пралісі густім.

Останній промінь в темряві блука.
Занурюється в мозок, там п'ятьма.
Чому померла і чому сама?
Що поміж водорослів тут шука?

В густому очереті вітер знявсь,
Щоб зграйку кажанів наполохать.
Цих крил промоклих темна метушня,
Мов дим хтось із потоку видиха.

Вугор ось білий довгий виповза
На груди. Світлячок їй на чолі.
Верба свої виплакує жалі,
І кожен лист, немов німа сльоза.

2.

Зерно. Посів. І дня червоний піт.
Над жовтим полем вітру сонна гра.
Вона, мов птах, що помирає зібравсь.
Крилом до неї лебідь прикипів.

Die blauen Lider schatten sanft herab.
Und bei der Sennen blanken Melodien
Träumt sie von eines Kusses Karmoisin
Den ewigen Traum in ihrem ewigen Grab.

Vorbei, vorbei. Wo an das Ufer dröhnt
Der Schall der Städte. Wo durch Dämme zwingt
Der weiße Strom. Der Widerhall erklingt
Mit weitem Echo. Wo herunter tönt

Hall voller Straßen. Glocken und Geläut.
Maschinenkreischen. Kampf. Wo westlich droht
In blinde Scheiben dumpfes Abendrot,
In dem ein Kran mit Riesenarmen dräut,

Mit schwarzer Stirn, ein mächtiger Tyrann,
Ein Moloch, drum die schwarzen Knechte knien.
Last schwerer Brücken, die darüber ziehn
Wie Ketten auf dem Strom, und harter Bann.

Unsichtbar schwimmt sie in der Flut Geleit.
Doch wo sie treibt, jagt weit den Menschenschwarm
Mit großem Fittich auf ein dunkler Harm,
Der schattet über beide Ufer breit.

Vorbei, vorbei. Da sich dem Dunkel weicht
Der westlich hohe Tag des Sommers spät,
Wo in dem Dunkelgrün der Wiesen steht
Des fernen Abends zarte Müdigkeit.

Der Strom trägt weit sie fort, die untertaucht,
Durch manchen Winters trauervollen Port.
Die Zeit hinab. Durch Fähigkeiten fort,
Davon der Horizont wie Feuer raucht.

Повік блакитних тиха, ніжна тінь.
Дзвенить коса і чуються пісні.
Їй сняться поцілунки чарівні
В могилі вічній, темряві густій.

Минуло все. На березі гримлять
Гулкі міста, де вперто греблю рве
Стрімкий потік. Віддунням оживе
Далекий світ. Накотяться здаля

Всі гуки вулиць. Дзвонів передзвін,
Заліза скрегіт, де в сліпих шибках
Зорі вечірньої відбився страх,
Де велет-кран до неба руки звів.

Тиран могутній зморщив чорний лоб,
І ницьма перед Молохом раби.
Важкі мости напружили горби,
Через ріку гайнули напролом.

Її, невидиму, несе потік.
Вона пливе, а на людські гурти
Печалі птах розбуджений летить.
Обидва береги вкриває тінь.

Минуло все. Вже в темінь заверта
Дня літнього висока, пізня мить
І в трав темнозелений оксамит
Вечірню втому лагідно впліта.

Її відносять хвилі навісні
В сумні порти зимової пори.
Вона долає вічності поріг,
Де горизонт запалює вогні.

Letzte Wache

Wie dunkel sind deine Schläfen
Und deine Hände so schwer.
Bist du schon weit von dannen,
Und hörst mich nicht mehr?
Unter dem flackernden Lichte
Bist du so traurig und alt,
Und deine Lippen sind grausam
In ewige Starre gekrallt.
Morgen schon ist hier das Schweigen
Und vielleicht in der Luft
Noch das Rascheln von Kränzen
Und ein verwesender Duft.
Aber die Nächte werden leerer nun,
Jahr um Jahr,
Hier wo dein Haupt lag und leise
Immer dein Atem war.

Остання варта

Які в тебе скроні темні,
А руки важке щось гне.
Хіба ти вже так далеко,
Що більш не чуєш мене?

У мерехтливім світлі
Печальне й старе чоло.
А губи твої в судомі
Навіки болем звело.

Тут завтра все оніміє
Й залишаться на виду
Вінків погребальний шелест
І тління печальний дух.

І спорожніють ночі,
Все суще поглине час.
В твоїм узголів'ї тихо,
Твій подих давно прочах.

Umbra vitae

Die Menschen stehen vorwärts in den Straßen
Und sehen auf die großen Himmelszeichen,
Wo die Kometen mit den Feuernasen
Um die gezackten Türme drohend schleichen.

Und alle Dächer sind voll Sternedeuter,
Die in den Himmel stecken große Röhren,
Und Zauberer, wachsend aus den Bodenlöchern,
Im Dunkel schräg, die ein Gestirn beschwören.

Selbstmörder gehen nachts in großen Horden,
Die suchen vor sich ihr verlornes Wesen,
Gebückt in Süd und West und Ost und Norden,
Den Staub zerfegend mit den Armen-Besen.

Sie sind wie Staub, der hält noch eine Weile.
Die Haare fallen schon auf ihren Wegen.
Sie springen, daß sie sterben, und in Eile,
Und sind mit totem Haupt im Feld gelegen,

Noch manchmal zappelnd. Und der Felder Tiere
Stehn um sie blind und stoßen mit dem Hörne
In ihren Bauch. Sie strecken alle viere,
Begraben unter Salbei und dem Dorne.

Die Meere aber stocken. In den Wogen
Die Schiffe hängen modernd und verdrossen,

Umbra vitae

На вулиці з дворів виходять люди,
Магічні знаки бродять небесами.
Комети між зубчатих башт повсюди
Погрожують вогненними носами.

На всіх дахах звіздар на звіздареві
На небо довгі наставляють труби.
Мов з нір, вилазять чаклуни і ревно
До зір волають, накликають згубу.

Щоночі самогубць блукають орди,
Шукають душ загублених примари.
На півдні й півночі, на заході та сході
Їх руки-віники здіймають пилу хмари.

Та їхній прах за мить розвіє вітер,
Волосся їхнє проросте травною.
Помруть поспішно, як усе на світі,
У полі десь наклавши головою.

Ще хтось тріпнеться. Та насунуть звірі –
Ріг у живіт, і стане світ нестерпним.
І кожен звалиться на всі чотири,
І вкриється шавлією чи терном.

Моря застигли в мороці огиднім.
Там кораблі з гнилими якорями.

Zerstreut, und keine Strömung wird gezogen,
Und aller Himmel Höfe sind verschlossen.

Die Bäume wechseln nicht die Zeiten
Und bleiben ewig tot in ihrem Ende,
Und über die verfallnen Wege spreiten
Sie hölzern ihre langen Fingerhände.

Wer stirbt, der setzt sich auf, sich zu erheben,
Und eben hat er noch ein Wort gesprochen,
Auf einmal ist er fort. Wo ist sein Leben?
Und seine Augen sind wie Glas zerbrochen.

Schatten sind viele. Trübe und verborgen.
Und Träume, die an stummen Türen schleifen,
Und der erwacht, bedrückt vom Licht der Morgen,
Muß schweren Schlaf von grauen Lidern streifen.

І жодної вже течії не видно,
І зачинились всі небесні брами.

Дерева не зарадять омертвінню,
Приречені на вічну смерть і муку.
Над гиблим шляхом простяглися тінню
Їх довгі пальці, дерев'яні руки.

Усяк підводиться назустріч смерті
Ще й промовляє слово сумовите.
Й зникає. Де життя його? Померхло?
І тільки очі, ніби скло розбите.

Повсюди тіні, мов похмурі бранки.
Сни проминають двері онімілі.
Того лише розбудять світлі ранки,
Хто сон важкий з повік струсить зуміє.

Die Dämonen der Städte

Sie wandern durch die Nacht der Städte hin,
Die schwarz sich ducken unter ihrem Fuß.
Wie Schifferbärte stehen um ihr Kinn
Die Wolken schwarz vom Rauch und Kohlenruß.

Ihr langer Schatten schwankt im Häusermeer
Und löscht der Straßen Lichterreihen aus.
Er kriecht wie Nebel auf dem Pflaster schwer
Und tastet langsam vorwärts Haus für Haus.

Den einen Fuß auf einen Platz gestellt,
Den anderen gekniet auf einen Turm,
Ragen sie auf, wo schwarz der Regen fällt,
Panspfeifen blasend in den Wolkensturm.

Um ihre Füße kreist das Ritornell
Des Städtemeers mit trauriger Musik,
Ein großes Sterbelied. Bald dumpf, bald grell
Wechselt der Ton, der in das Dunkel stieg.

Sie wandern an dem Strom, der schwarz und breit
Wie ein Reptil, den Rücken gelb gefleckt
Von den Laternen, in die Dunkelheit
Sich traurig wälzt, die schwarz den Himmel deckt.

Sie lehnen schwer auf einer Brückenwand
Und stecken ihre Hände in den Schwärm

Демони міст

Минає темні вулиці міські
Вагага їхня й заверта за ріг.
Мов мореплавців бороди важкі,
Тут хмари сажі нависають скрізь.

Ось їхня тінь лиху заводить гру,
Йй все тоне в темряві, як у воді.
Вона туманом виповза на брук,
Обмацуючи вперто кожен дім.

В майдан одна впирається нога,
Коліном інша башту прогина.
Ще й чорного дощу страшна вага.
Сопілка Пана бурю заклика.

Навколо ніг кружляє ритурнель
Міського моря. Музика сумна.
Щось погрібне у приспіві майне.
Мінливий тон. Похмура глибина.

Уздовж потоку темного ідуть,
Що ніби змій, о пізній цій порі
До неба вгору ткнувсь, та на біду
Лиш корчиться у сяйві ліхтарів.

Обперлися об поручні моста
І руки простягли в людську юрбу.

Der Menschen aus, wie Faune, die am Rand
Der Sümpfe bohren in den Schlamm den Arm.

Einer steht auf. Dem weißen Monde hängt
Er eine schwarze Larve vor. Die Nacht,
Die sich wie Blei vom finstern Himmel senkt,
Drückt tief die Häuser in des Dunkels Schacht.

Der Städte Schultern knacken. Und es birst
Ein Dach, daraus ein rotes Feuer schwemmt.
Breitbeinig sitzen sie auf seinem First
Und schrein wie Katzen auf zum Firmament.

In einer Stube voll von Finsternissen
Schreit eine Wöchnerin in ihren Wehn.
Ihr starker Leib ragt riesig aus den Kissen,
Um den herum die großen Teufel stehn.

Sie hält sich zitternd an der Wehebank.
Das Zimmer schwankt um sie von ihrem Schrei,
Da kommt die Frucht. Ihr Schoß klafft rot und lang
Und blutend reißt er von der Frucht entzwei.

Der Teufel Hälse wachsen wie Giraffen.
Das Kind hat keinen Kopf. Die Mutter hält
Es vor sich hin. In ihrem Rücken klaffen
Des Schrecks Froschfinger, wenn sie rückwärts fällt.

Doch die Dämonen wachsen riesengroß.
Ihr Schläfenhorn zerreißt den Himmel rot.
Erdbeben donnert durch der Städte Schoß
Um ihren Huf, den Feuer überloht.

Здається, що там Фавн в болоті став
І з твані руки витягти забув.

Один встає і маску чорноти
На білий місяць надягає вмить.
І вже в свинець заковано світи.
І над дахами темрява висить.

Ці плечі міст. О, як вони тріщать!
Скрізь полум'я неситі язики.
А демони вже на дахах сидять
Й кричать, мов схарапуджені кішки.

У комірчині, де давно стемніло,
Все заглушає породіллі крик.
Звелось над ліжком її сильне тіло.
Чорти діждались темної пори.

Хапається за лаву і тремтить,
Від болю світ в її очах пливе.
Яка нестерпна ця кривава мить!
Виходить плід і лоно навпіл рве.

Чорти-жирафи шиї простягають.
Без голови у матері дитя.
Примари страху все живе лякають,
І мати падає без вороття.

Ці демони невпинно йдуть у ріст.
Червоним рогом протинають ніч.
Гуркоче землетрус у лоні міст,
І з-під копит лавини вогняні.

Der Krieg 1

Aufgestanden ist er, welcher lange schlief,
Aufgestanden unten aus Gewölben tief.
In der Dämmerung steht er, groß und unerkant,
Und den Mond zerdrückt er in der schwarzen Hand.

In den Abendlärm der Städte fällt es weit,
Frost und Schatten einer fremden Dunkelheit,
Und der Märkte runder Wirbel stockt zu Eis.
Es wird still. Sie sehn sich um. Und keiner weiß.

In den Gassen faßt es ihre Schulter leicht.
Eine Frage. Keine Antwort. Ein Gesicht erleicht.
In der Ferne wimmert ein Geläute dünn
Und die Barte zittern um ihr spitzes Kinn.

Auf den Bergen hebt er schon zu tanzen an
Und er schreit: Ihr Krieger alle, auf und an.
Und es schallet, wenn das schwarze Haupt er schwenkt,
Drum von tausend Schädeln laute Kette hängt.

Einem Turm gleich tritt er aus die letzte Glut,
Wo der Tag flieht, sind die Ströme schon voll Blut.
Zahllos sind die Leichen schon im Schilf gestreckt,
Von des Todes starken Vögeln weiß bedeckt.

Війна 1 **(Дух війни)**

Встав він із могили, де так довго спав,
Встав із-під склепіння, з-під каміння й трав.
Дивні переміни на його лиці,
Розчавив він місяць в чорнім кулаці.

Суне шум вечірній в суєтні міста.
Моторошні тіні, темрява густа.
Метушня базарна кригою взялась.
Все навкруг стихає, загусає мла.

У вузькім провулку стишує ходу.
Не питай. Промовчить. Зблідне на виду.
Здалека щось чути, мов тонке виття.
Гострі, клинцюваті бороди тремтять.

На горі він танці почина водить.
Ще й кричить: «Солдати, гей-но всі сюди!»
Голова чорніє, темно навкруги,
З черепів звисають грізні ланцюги.

Він, баштоподібний, жаром пропіка,
Де вже день втікає, крові там ріка.
Трупи в очереті, їм нема числа,
Смерті птах літає, чути змах крила.

Über runder Mauern blauem Flammenschwall
Steht er, über schwarzer Gassen Waffenschall.
Über Toren, wo die Wächter liegen quer,
Über Brücken, die von Bergen Toter schwer.

In die Nacht er jagt das Feuer querfeldein
Einen roten Hund mit wilder Mäuler Schrein.
Aus dem Dunkel springt der Nächte schwarze Welt,
Von Vulkanen furchtbar ist ihr Rand erhellt.

Und mit tausend roten Zipfelmützen weit
Sind die finstren Ebenen flackend überstreut,
Und was unten auf den Straßen wimmelt hin und her,
Fegt er in die Feuerhaufen, daß die Flamme brenne mehr.

Und die Flammen fressen brennend Wald um Wald,
Gelbe Fledermäuse zackig in das Laub gekrallt.
Seine Stange haut er wie ein Köhlerknecht
In die Bäume, daß das Feuer brause recht.

Eine große Stadt versank in gelbem Rauch,
Warf sich lautlos in des Abgrunds Bauch.
Aber riesig über glühnden Trümmern steht
Der in wilde Himmel dreimal seine Fackel dreht,

Über sturmzerfetzter Wolken Widerschein,
In des toten Dunkels kalte Wüsten ein,
Daß er mit dem Brande weit die Nacht verdorr,
Pech und Feuer träufet unten auf Gomorrh.

Понад круглим муром, де вогню стіна,
У провулках чорних зброї дзвін зрина.
«Там, де вклали варту поперек воріт,
Де убитих гори впали на поріг.»

Де всю ніч пожежа в полі не згаса,
Він жене із гвалтом вогняного пса.
Світ стрибає з ночі, з чорної смоли.
По краях вулкани смужку провели.

Китиці по полю, мов червоний мак.
Хтось їх розкидає й вгору підійма.
І те, що по дорогах туди й сюди снує.
Він загіба докупи, ще й жару додає.

У вогні згоряють і ліси, й гаї,
Покидають миші схованки свої.
Мов шахтарським кайлом, стовбури збива,
І вогонь лютує, й догоря трава.

Жовтий дим ковтає села і міста,
В череві-безодні мертва чорнота.
Став серед руїни, що глуха й німа,
Тричі в дике небо смолоскип здійма.

Понад рвані хмари лине світлотінь.
Темна холоднеча мертвих запустінь.
Ніч спалив, а з нею все, що в світі є,
І смолу гарячу на Гоморру ллє.

Georg Trakl

(1887–1914)

Verfall

Am Abend, wenn die Glocken Frieden läuten,
Folgt ich der Vögel wundervollen Flügen,
Die lang geschart, gleich frommen Pilgerzügen,
Entschwinden in den herbstlich klaren Weiten.

Hinwandelnd durch den dämmervollen Garten
Träum ich nach ihren helleren Geschicken
Und fühl der Stunden Weiser kaum mehr rücken.
So folg ich über Wolken ihren Fahrten.

Da macht ein Hauch mich von Verfall erzittern.
Die Amsel klagt in den entlaubten Zweigen.
Es schwankt der rote Wein an rostigen Gittern,

Indes wie blasser Kinder Todesreigen
Um dunkle Brunnenränder, die verwittern,
Im Wind sich fröstelnd blaue Astern neigen.

Георг Тракль

(1887–1914)

Запустіння

Осінній вечір. Дзвонів калатання.
Пташиний лет. Я звідав його чари,
Коли птахи, сумирні, мов прочани,
В прозорім небокраї тихо тануть.

Крізь сутінки садові я мандрую,
Замріявшись про світлу долю птаха.
Між стрілками зависне час-невдаха,
Пташиний шлях очима я торую.

Але нараз повіє запустінням,
І дрізд заплаче в гіллі здичавілім.
Лоза червона на гратчастих стінах,

Цей хоровод дітей, блідих, зомлілих,
Круг темних цямрин, що самі, мов тіні.
На вітрі сині айстри скрижаніли.

Romanze zur Nacht

Einsamer unterm Sternenzelt
Geht durch die stille Mitternacht.
Der Knab aus Träumen wirt erwacht,
Sein Antlitz grau im Mond verfällt.

Die Närrin weint mit offenem Haar
Am Fenster, das vergittert starrt.
Im Teich vorbei auf süßer Fahrt
Ziehn Liebende sehr wunderbar.

Der Mörder lächelt bleich im Wein,
Die Kranken Todesgrausen packt,
Die Nonne betet wund und nackt
Vor des Heilands Kreuzespein.

Die Mutter leis' im Schläfe singt.
Sehr friedlich schaut zur Nacht das Kind
Mit Augen, die ganz wahrhaft sind.
Im Hurenhaus Gelächter klingt.

Beim Taglicht drunt' im Kellerloch
Der Tote malt mit weißer Hand
Ein grinsend Schweigen an die Wand.
Der Schläfer flüstert immer noch.

Романс для ночі

Хтось попід зорями один
Іде кудись у тиху ніч.
Зі сну хлопчина пробудивсь,
І тіні місячні на нім.

Причинна коси розплела,
Заклякла при вікні між ґрат.
А на ставку солодка гра –
Закоханим із-під весла.

Вино блідий убивця п'є,
І хворих обіймає страх,
І біль Спасителевих ран,
Й черничка, що поклони б'є.

Журливі матері пісні,
Так щиро дивиться дитя,
В очах – довіра до життя,
А у борделі сміх, як сніг.

В підвалі догоряє гніт.
Малює мертвий на стіні
Мовчання тіні навісні
І шепіт, що вганяє в піт.

Vorstadt im Föhn

Am Abend liegt die Stätte öd und braun,
Die Luft von gräulichem Gestank durchzogen.
Das Donnern eines Zugs vom Brückenbogen –
Und Spatzen flattern über Busch und Zaun.

Geduckte Hütten, Pfade wirr verstreut,
In Gärten Durcheinander und Bewegung,
Bisweilen schwillt Geheul aus dumpfer Regung,
In einer Kinderschar fliegt rot ein Kleid.

Am Kehricht pfeift verliebt ein Rattenchor.
In Körben tragen Frauen Eingeweide,
Ein ekelhafter Zug voll Schmutz und Räude,
Kommen sie aus der Dämmerung hervor.

Und ein Kanal speit plötzlich feistes Blut
Vom Schlachthaus in den stillen Fluss hinunter.
Die Föhne färben karge Stauden bunter
Und langsam kriecht die Röte durch die Flut.

Ein Flüstern, das im trüben Schlaf ertrinkt.
Gebilde gaukeln auf aus Wassergräben,
Vielleicht Erinnerung an ein früheres Leben,
Die mit den warmen Winden steigt und sinkt.

Aus Wolken tauchen schimmernde Alleen,
Erfüllt von schönen Wägen, kühnen Reitern.
Dann sieht man auch ein Schiff auf Klippen scheitern
Und manchmal rosenfarbene Moscheen.

Передмістя під суховієм

Увечері тут все брунатним стане
У присмерку, від запахів нестерпнім,—
І гуркіт потяга, і мосту арка темна,
І вихор гороб'ячий над парканом.

У плутаних стежках хатки, мов у полоні.
В садах все наче догори ногами.
Сюди-туди собаки сновигають.
В гурті дитячим платтячко червоне.

Хор пацюків закохано свистить.
Огидне і потворне все до болю.
Жінки несуть кишки зі скотобоєнь.
І так виходять з темряви на мить.

Канал плюється кров'ю, адже вволю
Напивсь її, а далі – вниз рікою
Сухі вітри свої виводить кола
Й потік червоним підплива поволі.

В похмурім сні похмурий шепіт тоне,
Якісь потвори на воді колише.
То, може, спогад про життя колишнє,
А, може, суховію тихий стогін.

З хмар виринають сяючі алеї,
Візок розкішний і відважний рицар.
Несеться корабель на гострі рифи.
Стоїть мечеть – рожеве на зеленім.

Kindheitserinnerung

Die Sonne scheint einsam am Nachmittag,
Und leise entschwebt der Ton der Immen.
Im Garten flüstern der Schwestern Stimmen –
Da lauscht der Knabe im Holzverschlag,

Noch fiebernd über Buch und Bild.
Müd welken die Linden im Blau versunken.
Ein Reiher hängt reglos im Äther ertrunken,
Am Zaun phantastisches Schattenwerk spielt.

Die Schwestern gehen still ins Haus,
Und ihre weißen Kleider schimmern
Bald ungewiss aus hellen Zimmern,
Und wirr erstirbt der Büsche Gebraus.

Der Knabe streichelt der Katze Haar,
Verzaubert von ihrer Augen Spiegel.
Ein Orgelklang hebt fern am Hügel
Sich auf zum Himmel wunderbar.

Спогад з дитинства

Полудень тоне в сонячній млі,
Тихо бджолиний гул даленіє.
Сестер голоси в саду заніміли,
Щось наслухає хлопчина в гіллі,

Занурившись в книги таємний світ.
Липи нагнули зів'ялі віти.
Чапля ніби зависла в блакиті
І падають тіні на живопліт.

Сестри у дім заходять мершій
І мерехтять їхні сукні білі.
Ось вони в світлі покої забігли,
Вітер заплутавсь і стих у кущі.

Хлопчик погладив по спині kota,
В того, мов люстра, світяться очі.
Грає орган і цей звук прорчий
Над пагорбом високо в небо зліта.

In den Nachmittag geflüstert

Sonne, herbstlich dünn und zag,
Und das Obst fällt von den Bäumen.
Stille wohnt in blauen Räumen
Einen langen Nachmittag.

Sterbeklänge von Metall;
Und ein weißes Tier bricht nieder.
Brauner Mädchen rauhe Lieder
Sind verweht im Blätterfall.

Stirne Gottes Farben träumt,
Spürt des Wahnsinns sanfte Flügel.
Schatten drehen sich am Hügel
Von Verwesung schwarz umsäumt.

Dämmerung voll Ruh und Wein;
Traurige Gitarren rinnen.
Und zur milden Lampe drinnen
Kehrst du wie im Traume ein.

Полудневе шепотіння

Сонце. Осінь. Часу плин.
Всі плоди лежать вже долі.
Довгий полудень поволі
Обжива небесну синь.

Смерті металевий дзвін.
Холод суне білим звіром,
І дівчат смаглявих співи
Поглинає листя плин.

Богу сняться кольори.
Божевілля ніжні крила
Тінню пагорби накрили,
Впали лиштвою згори.

Присмерк, спокій і вино,
Гра гітари сумовита,
Лампи тьмяне, тихе світло.
Сон, ява – вже все одно.

Melusine

An meinen Fenstern weint die Nacht –
Die Nacht ist stumm, es weint wohl der Wind,
Der Wind, wie ein verlornes Kind –
Was ist's, das ihn so weinen macht?
O arme Melusine!

Wie Feuer ihr Haar im Sturme weht,
Wie Feuer an Wolken vorüber und klagt –
Da spricht für dich, du arme Magd,
Mein Herz ein stilles Nachtgebet!
O arme Melusine!

Мелузина

Біля вікна ридає ніч –
Це вітру спів, його виття.
Він, мов загублене дитя, –
Що будить дикі ці пісні?
О бідна Мелузино!

В огні коса, горить земля,
Вогнем все небо диха.
За тебе серце промовля
Свою молитву тиху!
О бідна Мелузино!

Verklärter Herbst

Gewaltig endet so das Jahr
Mit goldnem Wein und Frucht der Gärten.
Rund schweigen Wälder wunderbar
Und sind des Einsamen Gefährten.

Da sagt der Landmann: Es ist gut.
Ihr Abendglocken lang und leise
Gebt noch zum Ende frohen Mut.
Ein Vogelzug grüßt auf der Reise.

Es ist der Liebe milde Zeit.
Im Kahn den blauen Fluss hinunter
Wie schön sich Bild an Bildchen reiht –
Das geht in Ruh und Schweigen unter.

Просвітлена осінь

Збігає рік, а скільки сил
В плодах, у виноградних лозах.
Так глибоко мовчать ліси
Із самотою в суголоссі.

І скаже селянин: Гарзд.
Вечірній дзвін во славу літа.
Мужніти надійшла пора,
Вітати птаство перелітне.

Час милосердя й співчуття.
Униз блакитною рікою.
Прекрасних образів злиття –
Мовчання й спокою тривкого.

Wunderlicher Frühling

Wohl um die tiefe Mittagszeit,
Lag ich auf einem alten Stein,
Vor mir in wunderlichem Kleid
Standen drei Engel im Sonnenschein.

O ahnungsvolles Frühlingsjahr!
Im Acker schmolz der letzte Schnee,
Und zitternd hing der Birke Haar
In den kalten, klaren See.

Vom Himmel wehte ein blaues Band,
Und schön floss eine Wolke herein,
Der lag ich träumend zugewandt –
Die Engel knieten im Sonnenschein.

Laut sang ein Vogel Wundermär,
Und konnt mit einmal ihn verstehn:
Eh' noch gestillt dein erst' Begeh'r,
Musst sterben geh'n, musst sterben geh'n!

Дивна весна

В ту мить полудневу, як вітер затих,
Лежав я на камені й уві сні
Узрів, як у ризах своїх золотих
Стояли три янголи в сяйві яснім.

О, ця незбагненна весняна пора!
Останні сніги розтають у ріллі.
Береза волосся своє підбира,
Бо озера гладь – то прозорий лід.

Блакитною стрічкою небо звиса.
Як гарно хмарини кудись пливають.
Дивлюся і мрію – така краса!
І янголи тихо поклони кладуть.

Ще й пісня пташина гучно бринить.
І ти розумієш її, авжеж:
Перш як бажання своє вдовольнить,
Якраз і помреш, якраз і помреш!

Jakob van Hoddis

(1887–1942)

Weltende

Dem Bürger fliegt vom spitzen Kopf der Hut,
In allen Lüften hallt es wie Geschrei.
Dachdecker stürzen ab und gehn entzwei
Und an den Küsten – liest man – steigt die Flut.

Der Sturm ist da, die wilden Meere hupfen
An Land, um dicke Dämme zu zerdrücken.
Die meisten Menschen haben einen Schnupfen.
Die Eisenbahnen fallen von den Brücken.

Якоб ван Годдіс

(1887–1942)

Кінець світу

Із голови злітає капелюх,
Всі звуки раптом переходять в крик.
Тріщать дахи у нетрях завірюх.
Потік на берег – низом догори.

Це шторм. Це так морів копита дикі
Об землю б'ють, щоб гаті геть змести.
Вже й нежить у людей, їм важко дихать,
І поїзди зриваються з мостів.

Der Freund

Ich stieß den Dolch ihm in die Eingeweide –
Am Boden standen blanke Pfützen Blut.
Eh war noch Lärm, jetzt hüllt uns Schweigen beide.
Ich staunte wie ein Kind. Denn von der Wut
Des Suchens nach verlorenen Paradiesen
War jede Kunde tot. Der Mittag dehnte
Sich selig auf der Höhe kahlen Fliesen,
Gewaltig war der Tag, wie er ersehnte.

Друг

Йому в живіт улучив я кинджалом.
Калюжами внизу блищала кров.
То крик стояв, то тиша задрижала.
Дитячий подив. Люті не зборов
За пошуками втраченого раю.
Без свідків. Полудень блаженно й рівно
По кахлях вже розлився аж до краю.
Могутній день. Він про такий і мріяв.

Der Athlet

Und der Athlet tritt auf und staunen kannst,
wie er ein Brett mit seiner Faust zerhaut.
Er geht einher mit ungeheurem Wanste
und feistem Arm und Nacken, schweißbetaut.

Und kurze Hosen schlottern um die Beinchen,
die sind zu dünnen Stöckchen deformiert.
Prunkende Seide seine Füßchen ziert.
Ach! sind die niedlich! Wie zwei rosa Schweinchen.

Атлет

Атлет виходить, дошку розбиває
Самим лиш кулаком тобі на подив.
Несе важкий живіт і проступають
На шиї та руках краплини поту.

Штанці короткі обвівають ніжки –
Стовпці тонкі з колін до підшов.
Їх знизу прикрашає пишний шовк,
Мов двох рожевих поросяток ніжних.

Alfred Lichtenstein

(1889–1914)

Das Kontert

Die nackten Stühle horchen sonderbar
beängstigend und still, als gäbe es Gefahr.
Nur manche sind mit einem Mensch bedeckt.

Ein grünes Fräulein sieht oft in ein Buch.
Und einer findet bald ein Taschentuch.
Und Stiefel sind ganz gräßlich angedreht.

Aus offenem Munde tönt ein alter Mann.
Ein Jüngling blickt ein junges Mädchen an.
Ein Knabe spielt an seinem Hosenkнопf.

Auf einem Podium schaukelt sich behend
ein Leib bei einem ernsten Instrument.
Auf einem Kragen liegt ein blanker Knopf.
Kreischt. Und zerreißt.

Альфред Ліхнетшайн

(1889–1914)

Концерт

Стільці порожні, кожен наслуха
Принишло, ніби хтось їх нажахав.
На котромусь із них ще й гість сидить.

Дівча зелене в книгу зазира,
Ще хтось хустину раптом підбира,
Чийсь черевик негарно наслідив.

Старий роззявив рот – то співу знак.
Тут задививсь на дівчину юнак.
В хлоп'ятка цяцька – гудзик на штанцях.

На сцені захитався в цей момент
Чийсь тулуб, біля нього – інструмент.
Блиск гудзика – окраса комірця.

Тріск. Відірвавсь.

Prophezeiung

Einmal kommt – ich habe Zeichen
Sterbesturm aus fernem Norden.
Überall stinkt es nach Leichen.
Es beginnt das große Morden.

Finster wird der Himmelsklumpen,
Sturmtod hebt die Klauentatzen.
Nieder stürzen alle Lumpen.
Mimen bersten. Mädchen platzen.

Polternd fallen Pferdeställe.
Keine Fliege kann sich retten.
Schöne homosexuelle
Männer kullern aus den Betten.

Rissig werden Häuserwände.
Fische faulen in dem Flusse.
Alles nimmt ein ekles Ende.
Krächzend kippen Omnibusse.

Пророцтво

В мене знак, що прийде скоро
Смерті лихо невігойне.
Засмердять скрізь трупів гори,
Світова почнеться бойня.

Небо звисне чорним птахом.
Смерті пазури на чатах.
Ниць впадуть усі невдахи,
З ними міми і дівчата.

З грізним громом рухнуть стайні,
Не врятується й комарик.
Типи гомосексуальні
Бігти кинуться, та марно.

Замість стін навкруг руїни.
Риба в річці догниває.
Згине, в чому б хто не їхав,
Всіх страшний кінець чекає.

Nebel

Blutlose Bäume lösen sich in Rauch.
Ein Nebel hat die Welt so weich zerstört.
Und Schatten schweben, wo man Schreie hört.
Brennende Biester schwinden hin wie Hauch.

Gefangne Fliegen sind die Gaslaternen.
Und jede flackert, daß sie noch entrinne.
Doch seitlich lauert glimmend hoch in Fernen
Der giftige Mond, die fette Nebelspinne.

Wir aber, die, verrucht, zum Tode taugen,
Zerschreiten knirschend diese wüste Pracht.
Und stechen stumm die weißen Elendsaugen
Wie Spieße in die aufgeschwollne Nacht.

Туман

Туман так м'яко світ поруйнував,
Дерева здиміли безкровно й тихо.
Ширяють тіні там, де хтось кричав,
Зникають звірі, вже ніхто й не диха.

Мов мухи-бранки, ліхтарі залякли.
Їм би втекти й сліди затолочити.
Аж ген пантрує в далині побляклій
Ядучий місяць – жирна павучиха.

Ми всі, кого вхопили смерті шори,
Розтоптуєм цю дику розкіш вщент
І встромлюємо білі очі горя
В пухлину ночі, її лютий щем.

Walter Flex

(1887–1917)

*

Wildgänse rauschen durch die Nacht
Mit schrillum Schrei nach Norden –
Unstäte Fahrt! Habt acht, habt acht!
Die Welt ist voller Morden.

Fahrt durch die nachtdurchwogte Welt,
Graureisige Geschwader!
Fahlhelle zuckt, und Schlachtruf gellt,
Weit wallt und wogt der Hader.

Rausch' zu, fahr' zu, du graues Heer!
Rauscht zu, fahrt zu nach Norden!
Fahrt ihr nach Süden übers Meer –
Was ist aus uns geworden!

Wir sind wie ihr ein graues Heer
Und fahr'n in Kaisers Namen,
Und fahr'n wir ohne Wiederkehr,
Rauscht uns im Herbst ein Amen!

Вальтер Флекс

(1887–1917)

*

Гусей політ у ніч без сну.
Крик розриває груди –
Тривожний лет. Пильнуй! Пильнуй!
Світ смертю диха всюди.

В холодний, темний світ летить
Комонне військо сіре.
Поблякло небо, бій гримить,
Вражду і розпач сіє.

Ви, сірі вояки, летіть
Північними ланами.
На південь вернетесь, – глядіть,
Що трапилося з нами.

Ми сіре військо, як і ви,
За кайзера покоси.
Ніхто не вернеться живим,
Згадайте нас під осінь.

Heinrich Lautensack

(1889–1914)

Das verstörte Fest

Alle Uhren wurden angehalten.
Nie mehr werde Tag! hieß die Parole
in dem Saal, der voller Spukgestalten
schwamm im starken Duft der Nachtviole.

Und die Zeit stand still in Uhrgehäusen.
Und phantastisch – ohne Augenlider! –
hingen Tausende von Fledermäusen –
Kopf nach unten – als Girlanden nieder.

Zauberer, Teufel, Wichte und Lemuren!
Goldner Sekt gefror im Silberkühler.
Aus der Damen kupfernen Frisuren
streckten Nachtinsekten Riesenfühler.

Plötzlich sprangen Tor und Tür entsiegelt,
und – wie graute da den Nachtgespenstern! –
von den Porphyrsäulen abgespiegelt
glomm ein rosa Licht in allen Fenstern.

Und herein trat – tauig frisch die Wangen,
deren Karmesin sich noch erhöhte,
als sie spürte, wie sie hier empfangen! –
eine Huldgestalt: die Morgenröte.

Viele flohn, unnennbar eingeschüchtert,
mit den Stirnen fast im Staub darnieder.
Selbst der Trunkenste schien jäh ernüchtert. –
Tag ward. – Und die Uhren gingen wieder.

Гайнріх Лаутензак

(1889–1914)

Зіпсоване свято

Всі годинники мов хтось зурочив.
Ось пароль: день не почнеться знову!
В залі, де блукають поторочі,
Пахощі фіялочки нічної.

У годинниках забракло часу.
Без повік! – така уяви воля –
Кажани повисли тисячами,
Мов гірлянди, – долу головою.

Демони, лемури, маги, таті!
Крижане шампанське скрізь розлито.
Дами в мідні зачіски закляті,
Щупальці комах, страшні й великі.

Ось ворота й двері хтось зриває.
Як жахнулись сірі поторочі!
До колон порфірних долітає
Перший промінець крізь нетрі ночі.

В кармазині ніжних щік овали,
Свіжі роси сяють, мов намисто.
Цей прийом вона передчувала,
Вранішня зоря, ясна і чиста.

З переляку всяк шукає нішу.
Лобом діл мести для них не диво.
Вмить протверезішав найп'яніший.
День настав, і знов пішов годинник.

Зміст

Олександра Ковальова. Відлуння поетичних пророцтв 3

Else Lasker-Schüler / Ельза Ласкер-Шюлер

Weltende	6
Кінець світу	7
Wir beide	8
Ми обоє	9
Gott hör...	10
О Боже, почуй мене	11
Die Verscheuchte	12
Відлякана	13
An Gott	14
Богові	15
Mein blaues Klavier	16
Мое блакитне фортеп'яно	17
Ein alter Tibetterpich	18
Старий тибетський килим	19
Heimlich zur Nacht	20
Потай до ночі	21
Versöhnung	22
Примирення	23

August Stramm / Август Штрамм

Untreu	24
Невірниця	25
Patrouille	26
Патруль	27
Erinnerung	28
Спогад	29

Paul Zech / Пауль Цех

Kleine Passion	32
Мале страждання	33

Ernst Stadler / Ернст Штадлер

Anrede	36
Звернення	37
Fahrt über die Kölner Rheinbrücke bei Nacht	38
Нічна поїздка через Райнський міст у Кельні	39
Form ist Wollust	42
Форма – це насолода	43

Gottfried Benn / Готфрід Бенн

Einsamer Nie –	44
Безмежна самота	45
O Nacht –:	46
Ця ніч –:	47
Astern	50
Айстри	51
Reisen	52
Подорожі	53
Schöne Jugend	54
Прекрасна юність	55
Kleine Aster	56
Маленька айстра	57

Georg Heym / Георг Гайм

Die Gefangenen	58
Полонені	59
Ophelia	60
Офелія	61
Letzte Wache	64
Остання варта	65
Umbra vitae	66
Umbra vitae	67
Die Dämonen der Städte	70
Демони міст	71
Der Krieg 1	74
Війна 1 (Дух війни)	75

Georg Trakl / Георг Тракль

Verfall	78
Запустіння	79
Romanze zur Nacht	80
Романс для ночі	81

Vorstadt im Föhn	82
Передмістя під суховієм	83
Kindheitserinnerung	84
Спогад з дитинства	85
In den Nachmittag geflüstert	86
Полудневе шепотіння	87
Melusine	88
Мелузина	89
Verklärter Herbst	90
Просвітлена осінь	91
Wunderlicher Frühling	92
Дивна весна	93

Jakob van Hoddis / Якоб ван Годдіс

Weltende	94
Кінець світу	95
Der Freund	96
Друг	97
Der Athlet	98
Атлет	99

Alfred Lichtenstein / Альфред Ліхнштайн

Das Kontert	100
Концерт	101
Prophezeiung	102
Пророцтво	103
Nebel	104
Туман	105

Walter Flex / Вальтер Флек

«Wildgänse rauschen durch die Nacht...»	106
«Гусей політ у ніч без сну...»	107

Heinrich Lautensack / Гайнріх Лаумензак

Das verstörte Fest	108
Зіпсоване свято	109

Літературно-художнє видання

КОВАЛЬОВА
Олександра Прокопівна

ДЕМОНИ МІСТ

Переклади з німецької

Технічний редактор: *Є. В. Онишко*

Підписано до друку 24.03.16. Формат 84x108/32.
Папір офсетний. Гарнітура Таймс. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 7,13. Наклад 300 прим. Зам. № 16-28.

Видання і друк ТОВ «Майдан»
61002, Харків, вул. Чернишевська, 59
Тел.: (057) 700-37-30
E-mail: maydan.stozhuk@gmail.com

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 1002 від 31.07.2002 р.